

TÜRKÇE DERS KİTABI ETKİNLİKLERİNİN ÇOKLU ZEKÂ YAKLAŞIMI TEMELLİ ÖĞRETİM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Cahit EPÇAÇAN (*)
Abdulkadir KIRBAŞ (**)

Öz

Çoklu zekâ kuramı bireysel farklılıklara vurgu yapan ve son dönemlerde öğretim programlarında yer almaya başlayan bir öğretim kuramıdır. Bu çalışma çoklu zekâ kuramlarına dayalı etkinliklere ders kitaplarında yer verilme durumuna göre hangi zekâyâ ne kadar yer verildiğini belirlemek için yapılan bir çalışmadır. Çalışmada MEB tarafından okullara ücretsiz olarak dağıtılan ortaokul 8. Sınıf Türkçe dersi çalışma kitabı incelenmiştir. Verilerin toplanmasında betimsel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada ders kitaplarında hangi zekâyâ dayalı etkinliğe yer verilip verilmediği, en çok ve en az yer verilen zekânın hangisi/hangileri olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Metinlerde yer alan etkinlikler araştırmacı tarafından ayrı ayrı ele alınarak analiz edilmiş ve önceden belirlenen, Howard Gardner'ın zekâ çeşitleri sınıflandırılmasına göre incelenmiştir. Türkçe ders kitabında yer alan 6 temada toplam 204 metin tahlil edilmiştir. Etkinliklerde; 198 ayrı etkinlikle en çok sözel dilbilimsel zekâyâ yer verildiği görülmüştür. En az olarak da kişilerarası zekâyâ 14 kez yer verildiği tespit edilmiştir. Müziksel zekâ, bedensel kinestetik zekâ ve doğa zekâlarına ise hiç yer verilmediği görülmüştür. Çocukların bilişsel ve duyuşsal öğrenme kazanımlarında önemli bir etkiye sahip olan ders kitaplarının bireyde var olan bütün öğrenme alanlarına hitap etmesi önemlidir. Bu bağlamda incelenen ders kitabında bütün zekâlara yer verilmemesi de ders kitaplarında yer alan etkinlikler için önemli bir eksiklik olarak kabul edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Etkinlik, Öğretim Kuramı, Türkçe Öğretimi, Metod

*) Doç. Dr., Siirt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü
(e-posta: epcacan@hotmail.com), ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8090-4442>.

***) Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler
Eğitimi Bölümü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı
(e-posta: akadirkirbas@atauni.edu.tr), ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9846-0256>

The Evaluation of Turkish Textbook's Activities in Terms of Multiple Intelligence Theory Based Education

Abstract

Multiple intelligence theory is an educational theory that emphasizes individual differences and has recently begun to take place in curricula. This study has been conducted to determine how much and which intelligence is used in case of placing activities based on multiple intelligence theories in the textbook. In the study, the workbook of the 8th grade Turkish lesson which was distributed to the schools free of charge by the Ministry of Education was examined. In the collection of the data, document scanning which is one of the descriptive research methods was used. In the study, it was tried to determine which intelligence is used in the activities of the textbooks and what are the intelligence(s) that are used the most and the least. The activities in the texts were analyzed separately by the researcher and examined according to the predefined classification of Howard Gardner's intelligence types. A total of 204 texts has been analyzed in 6 subjects in the Turkish textbook. It has been observed that the verbal linguistic intelligence was included mostly in 198 separate activities. It has been found that there are 14 occasions for interpersonal intelligence which has the least number of usage. It has been observed that musical intelligence, bodily kinesthetic intelligence, and nature intellects have never been used. It is important that the textbooks, which have an important influence on children's cognitive and affective learning achievements, address all learning areas that exist in the individual. In this context, the lack of any intelligence in the course book examined can be considered as a significant shortcoming for the activities in the textbooks.

Keywords: Efficiency, Teaching Theory, Turkish Teaching, Method

1. Giriş

Ana dil öğretiminde temel dil becerileri önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle akademik hayatın ilk dönemlerinden itibaren çocuklara temel dil becerilerini öğretici çalışmalara çok ciddi bir şekilde yer verilmektedir. Temel dil becerilerinin de öğretiminde Türkçe ders kitapları ön plana çıkmaktadır. Ders kitapları hem bilişsel hem duyuşsal açıdan çocukların gelişmesinde etkili araçlardır. Çünkü Türkçe dersinde kazandırılması hedeflenen temel dil becerileri ve diğer üst düzey beceriler tamamen ders kitaplarında yer alan metinler vasıtasıyla kazandırılmaktadır. Bu nedenle ders kitaplarında yer alan metinler ve bu metinlere bağlı olarak uygulanan etkinlikler öğretimin niteliğini ve becerilerin kazanımını doğrudan etkilemektedir. Ders kitaplarında yer alan etkinliklerin çocukların farklı zekâlarına ve becerilerine hitap etmesi çocukların gizli potansiyellerini ortaya çıkaracaktır. Etkinlikler hazırlanırken çoklu zekâ temelli yaklaşımların göz önünde bulundurulması ders kitaplarının verimini de artıracaktır.

Çoklu zekâ kuramı bireysel farklılıklara vurgu yapan ve son dönemlerde öğretim programlarında yer almaya başlayan bir öğretim kuramıdır. Çocuklar yaşadıkları çevresel

faktörlerin etkisiyle bazı zekâ alanlarını daha fazla geliştirme fırsatı yakalarken bazı zekâ alanlarını da geliştiremez veya az geliştirirler. Çocukların sahip oldukları zekâ alanlarını fark etmelerini sağlaması ve böylelikle kendi zekâ potansiyellerinin bilincinde olmaları onların yaşamda ve akademik hayatta da daha başarılı olmalarını sağlayacaktır. Çoklu zekâ kuramı okuldaki öğrenme etkinliklerinin öğrencinin zekâ türlerine göre düzenlenmesi gerektiğini savunur. Çoklu zekâ kuramının uygulama aşamasında her tür zekâyâ hitap edildiğinden dolayı eğlenceli bir öğrenme ve öğretme ortamı oluşur. Bireye ve bireyin zekâsına özgü öğretim teknikleriyle öğrenme eğlenceli bir formata dönüşür. Öğrenciler kendi yetenek ve becerilerine hitap eden öğretim uygulamalarıyla daha etkili ve daha verimli öğrenme şansına da sahip olurlar. Son dönemlerde hem ülkemizde hem dünyadaki pek çok ülkede çoklu zekâ kuramına dayalı öğretim uygulamaları öğretim programlarına yerleştirilmekte ve öğretim sadece sayısal ve sözel bir forma dayandırılmayıp bireylerin sahip oldukları diğer zekâ türlerine ilişkin uygulama ve etkinliklere de yer verilmektedir. Çoklu zekâ kuramının daha etkili bir şekilde uygulanabilmesi için de birçok bilimsel çalışma yapılmaktadır. Şu an Türkiye’de çoklu zekâ teorisi ilkeleri doğrultusunda eğitim ve öğretim yapan okulların sayısı her geçen gün biraz daha artmaktadır. Gerek özel eğitim kurumları gerekse de Milli Eğitim çatısı altında yer alan pek çok eğitimci ve öğretmen eğitim ve öğretimde mucizeler yaratacak bu yeni çalışmaları uygulamaya başlamıştır ve bu çalışmalar hızla yayılmaktadır (Susar Kırmızı, 2006).

Geleneksel okul sisteminde bir öğrenci matematik ve fen öğrenemiyorsa başarısız olarak kabul edilir. Bu nedenle hayatta daima arka planda kalabilir. Oysaki çoklu zekâ kuramı bireyin birçok zekâ türüne sahip olabileceğine dikkati çeker. Matematikte başarısız olan bir bireyin başka bir alanda mesela resimde, sporda vb. diğer alanlarda çok güzel başarılar elde edebileceği anlayışıyla çocukların bilişsel zekâlarının çeşitli olduğunu, öğrenmede bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulması gerektiğini ileri sürer. Çoklu zekâ kuramı bireylerin ayrı ayrı öğrenme durumlarına sahip oldukları için farklı becerilerinin ortaya çıkarılmasında, güçlü yönlerinin belirlenmesinde, öğrenme ortamlarının verimliliğinin artırılmasında, kendi öğrenme stillerini karşılayabilecek fırsatların sunulmasında, daha iyi öğrenmelerini sağlamada önemli katkılar sunar.

2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı ortaokul 8. sınıf ders kitaplarında yer alan etkinliklerin Gardner’ın çoklu zekâ kuramında yer alan zekâlara ne derece yer verip verilmeyeceğini belirlemektir. Araştırmanın veri kaynağı MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından onaylanan ve Siirt ilindeki ortaokullarda okutulan Dörtel Yayınlarına ait Ortaokul 8. Sınıf Türkçe Dersi Çalışma kitabında yer alan 204 adet ders etkinliği oluşturmaktadır. Bu amaçla aşağıdaki sorular cevaplanmaya çalışılmıştır.

1. Ortaokul 8. Sınıf ders kitaplarında yer alan etkinliklerde en çok hangi zekâ çeşidine yer verilmiştir?
2. Ortaokul 8. Sınıf ders kitaplarında yer alan etkinliklerde en az hangi zekâ çeşidine yer verilmiştir?

3. Çoklu zekâ kuramına dayalı etkinliklerin Türkçenin öğretimine ve dil becerilerinin gelişimine katkısı var mıdır?

3. Araştırmanın Yöntemi

Türkçe ders kitabı etkinliklerinin çoklu zekâ yaklaşımı temelli öğretim açısından değerlendirildiği bu çalışmamızda betimsel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Toplanan verilerin analizinde ise içerik analizi tekniğine başvurulmuştur. Nitel araştırmalarda verilerin analizinde içerik analizi ve betimsel analiz kullanılmaktadır. Betimsel analiz, daha çok kuramsal anlamda çok açık bir temele sahip olunan araştırmalarda kullanılırken, içerik analizi kuramsal anlamda belirgin olmayan temalar ve eğer varsa alt temaların oluşturularak analiz edilmesinde kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Ortaokul 8. Sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında kaç etkinliğe yer verildiği, hangi etkinliklerin hangi zekâ türlerine hitap ettiği, etkinliklerin zekâ türlerine göre dağılımları belirlenmiştir. Ders kitaplarındaki etkinliklerin incelenmesinde Haward Gardner'ın çoklu zekâ kuramında yer alan zekâ çeşitleri dikkate alınmıştır. Çalışma kitabında yer alan 6 temanın alt birimlerinde bulunan 24 konu başlığındaki 204 etkinlik Haward Garner'ın zekâ kuramında belirttiği zekâ türlerine göre incelenmiştir. Gardner'ın çoklu zekâ kuramında yer alan zekâ çeşitleri aşağıda verilmiştir.

1. Sözel / Dilbilimsel Zekâ (Verbal / Linguistic Intelligence)
2. Mantıksal/Matematiksel Zekâ (Logical/Mathematical Intelligence)
3. Müziksel Zekâ (Musical Intelligence)
4. Görsel/Uzamsal Zekâ (Visual/Spatial Intelligence)
5. Bedensel/Duyusal Zekâ (Bodily/Kinesthetic Intelligence)
6. Kişilerarası Sosyal Zekâ (Interpersonal Intelligence)
7. Bireysel İçsel - Özedönük Zekâ (Intrapersonal Intelligence)
8. Doğa Zekâsı

4. Bulgular ve Yorum

8. Sınıf Çalışma Kitabı Temalarında Yer Alan Etkinliklerin Çoklu Zekâ Kuramlarına Göre Sınıflandırılması

1. Tema – İletişim

Ders çalışma kitabımızın birinci temasında “İletişim” başlığıyla dört metne yer verilmiştir. Bunlar; Tatlı Dil, Kişiler Arası İletişim ve Kitle İletişimi, Selim ve Bilgin ile Hoca (Dinleme Metni) metinleridir. Tema içerisinde yer alan metin etkinliklerini çoklu zekâ kuramına göre şu şekilde inceleyebiliriz:

Tablo 1. Tatlı Dil

ETKİNLİKLER	1.Etkimlik	2.Etkimlik	3.Etkimlik	4.Etkimlik	5.Etkimlik	6.Etkimlik	7.Etkimlik	8.Etkimlik	9.Etkimlik
Sözel Dilbilimsel Zekâ	X		X	X	X	X	X	X	X
Mantıksal Matematiksel Zekâ				X		X	X	X	X
Müziksel Zekâ									
Görsel / Uzamsal Zekâ						X		X	X
Bedensel / Duyusal Zekâ									
Kişilerarası Sosyal Zekâ									
Bireysel İçsel Öze dönük Zekâ		X		X					
Doğa Zekâsı									

Tablo 1’de görüldüğü gibi sözel dilbilimsel zekâya bir etkinlik hariç bütün etkinliklerde yer verilmiştir. Mantıksal matematiksel zekâya beş etkinlikte, görsel uzamsal zekâya üç etkinlikte, bireysel içsel zekâya iki etkinlikte yer verilmiştir. Müziksel zekâ, bedensel kinestetik zekâ, kişilerarası sosyal zekâ ve Doğa zekâsına ise hiç yer verilmiştir. Türkçe dersinin sözel mantığa dayalı bir ders olması sözel dilbilimsel zekânın bütün etkinliklerde yer almasını kaçınılmaz kılmaktadır.

Tablo 2. Kişiler Arası İletişim ve Kitle İletişimi

ETKİNLİKLER	1.Etkimlik	2.Etkimlik	3.Etkimlik	4.Etkimlik	5.Etkimlik	6.Etkimlik	7.Etkimlik
Sözel Dilbilimsel Zekâ	X	X	X	X	X	X	X
Mantıksal Matematiksel Zekâ		X			X	X	X
Müziksel Zekâ							
Görsel / Uzamsal Zekâ				X	X	X	
Bedensel / Duyusal Zekâ							
Kişilerarası Sosyal Zekâ			X				
Bireysel İçsel Öze dönük Zekâ							
Doğa Zekâsı							

Tablo 4’te görüldüğü gibi sözel dilbilimsel zekâya bütün etkinliklerde yer verilmiştir. Mantıksal matematiksel zekâya beş etkinlikte, bireysel içsel zekâya üç etkinlikte yer verilmiştir. Müziksel zekâ, görsel uzamsal zekâ, bedensel kinestetik zekâ, kişilerarası sosyal zekâ ve doğa zekâsına ise hiç yer verilmemiştir.

2. Tema: Atatürk

Ders çalışma kitabında ikinci tema olan “Atatürk” temasında dört metne yer verilmiştir. Bunlar; Atatürk’ün Kişiliği, Eğitimin Hayati Önemi, Atatürk’ün Türk Diline Verdiği Önem, Atatürk’ün Gençliğe Hitabesi (Dinleme Metni) metinleridir. Tema içerisinde yer alan metin etkinliklerini çoklu zekâ kuramına göre şu şekilde inceleyebiliriz:

Tablo 5. Atatürk’ün Kişiliği

ETKİNLİKLER	1.Etkinlik	2.Etkinlik	3.Etkinlik	4.Etkinlik	5.Etkinlik	6.Etkinlik	7.Etkinlik	8.Etkinlik	9.Etkinlik
Sözel Dilbilimsel Zekâ	X	X		X	X	X	X	X	X
Mantıksal Matematiksel Zekâ		X							X
Müziksel Zekâ									
Görsel / Uzamsal Zekâ								X	
Bedensel / Duyusal Zekâ									
Kişilerarası Sosyal Zekâ			X	X	X	X			
Bireysel İçsel Öze dönük Zekâ				X	X				X
Doğa Zekâsı									

Tablo 5’te görüldüğü gibi sözel dilbilimsel zekâya bir etkinlik hariç bütün etkinliklerde yer verilmiştir. Mantıksal matematiksel zekâya iki etkinlikte, görsel uzamsal zekâya bir etkinlikte, kişilerarası sosyal zekâya dört etkinlikte, bireysel içsel zekâya üç etkinlikte yer verilmiştir. Müziksel zekâ, bedensel kinestetik zekâ ve doğa zekâsına ise hiç yer verilmemiştir.

Tablo 6. Eğitimin Hayati Önemi

ETKİNLİKLER	1.Etkinlik	2.Etkinlik	3.Etkinlik	4.Etkinlik	5.Etkinlik	6.Etkinlik	7.Etkinlik	8.Etkinlik	9.Etkinlik
Sözel Dilbilimsel Zekâ		X	X	X	X		X	X	X
Mantıksal Matematiksel Zekâ			X	X				X	
Müziksel Zekâ									
Görsel / Uzamsal Zekâ						X		X	
Bedensel / Duyusal Zekâ									
Kişilerarası Sosyal Zekâ	X								
Bireysel İçsel Öze dönük Zekâ	X				X	X	X		X
Doğa Zekâsı									

Tablo 6’da görüldüğü gibi sözel dilbilimsel zekâya yedi etkinlikte, mantıksal matematiksel zekâya üç etkinlikte, görsel uzamsal zekâya iki etkinlikte, kişilerarası sosyal zekâya bir etkinlikte, bireysel içsel zekâya beş etkinlikte yer verilmiştir. Müziksel zekâ, bedensel kinestetik zekâ ve doğa zekâsına ise hiç yer verilmemiştir.

Tablo 7. Atatürk’ün Türk Diline Verdiği Önem

ETKİNLİKLER	1.Etkinlik	2.Etkinlik	3.Etkinlik	4.Etkinlik	5.Etkinlik	6.Etkinlik
Sözel Dilbilimsel Zekâ	X	X	X	X	X	X
Mantıksal Matematiksel Zekâ						X
Müziksel Zekâ						
Görsel / Uzamsal Zekâ	X					
Bedensel / Duyusal Zekâ						
Kişilerarası Sosyal Zekâ				X		
Bireysel İçsel Öze Dönük Zekâ					X	
Doğa Zekâsı						

Tablo 7’de görüldüğü gibi sözel dilbilimsel zekâya bütün etkinliklerde yer verilmiştir. Mantıksal matematiksel zekâya bir etkinlikte, görsel uzamsal zekâya bir etkinlikte, kişilerarası sosyal zekâya bir etkinlikte, bireysel içsel zekâya bir etkinlikte yer verilmiştir. Müziksel zekâ, bedensel kinestetik zekâ ve doğa zekâsına ise hiç yer verilmemiştir.

Tablo 11’de görüldüğü gibi sözel dilbilimsel zekâya bütün etkinliklerde yer verilmiştir. Mantıksal matematiksel zekâya beş etkinlikte, görsel uzamsal zekâya iki etkinlikte, bireysel içsel zekâya dört etkinlikte yer verilmiştir. Müziksel zekâ, bedensel kinestetik zekâ, kişilerarası sosyal zekâ ve doğa zekâsına ise hiç yer verilmemiştir.

Tablo 12. Oğuz Kağan Destanı (Dinleme Metni)

ETKİNLİKLER	1.Etkimlik	2.Etkimlik	3.Etkimlik	4.Etkimlik	5.Etkimlik	6.Etkimlik	7.Etkimlik
Sözel Dilbilimsel Zekâ	X	X	X	X	X	X	X
Mantıksal Matematiksel Zekâ	X		X				X
Müziksel Zekâ							
Görsel / Uzamsal Zekâ						X	
Bedensel / Duyusal Zekâ							
Kişilerarası Sosyal Zekâ				X			
Bireysel İçsel Öze Dönük Zekâ	X	X			X		
Doğa Zekâsı							

Tablo 12’de görüldüğü gibi sözel dilbilimsel zekâya bütün etkinliklerde yer verilmiştir. Mantıksal matematiksel zekâya üç etkinlikte, görsel uzamsal zekâya bir etkinlikte, kişilerarası sosyal zekâya bir etkinlikte, bireysel içsel zekâya üç etkinlikte yer verilmiştir. Müziksel zekâ, bedensel kinestetik zekâ ve doğa zekâsına ise hiç yer verilmemiştir.

4. Tema: Kişisel Gelişim

Ders çalışma kitabında yer alan “Kişisel Gelişim” adlı dördüncü temada dört metne yer verilmiştir. Bunlar; Yaşlılardan Gençlere, Babamın Vasiyeti, Acaba?, Bir Başarının Örnek Öyküsü (Dinleme Metni) metinleridir. Tema içerisinde yer alan metin etkinliklerini çoklu zekâ kuramına göre şu şekilde inceleyebiliriz:

Tablo 13. Yaşlılardan Gençlere

ETKİNLİKLER	1.Etkinlik	2.Etkinlik	3.Etkinlik	4.Etkinlik	5.Etkinlik	6.Etkinlik	7.Etkinlik	8.Etkinlik	9.Etkinlik
Sözel Dilbilimsel Zekâ	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Mantıksal Matematiksel Zekâ	X				X		X	X	X
Müziksel Zekâ									
Görsel / Uzamsal Zekâ						X			
Bedensel / Duyusal Zekâ									
Kişilerarası Sosyal Zekâ									
Bireysel İçsel Öze Dönük Zekâ			X						
Doğa Zekâsı									

Tablo 13'te görüldüğü gibi sözel dilbilimsel zekâya bütün etkinliklerde yer verilmiştir. Mantıksal matematiksel zekâya beş etkinlikte, görsel uzamsal zekâya bir etkinlikte, bireysel içsel zekâya bir etkinlikte yer verilmiştir. Müziksel zekâ, bedensel kinestetik zekâ, kişilerarası sosyal zekâ ve doğa zekâsına ise hiç yer verilmemiştir.

Tablo 14. Babamın Vasiyeti

ETKİNLİKLER	1.Etkinlik	2.Etkinlik	3.Etkinlik	4.Etkinlik	5.Etkinlik	6.Etkinlik	7.Etkinlik	8.Etkinlik	9.Etkinlik
Sözel Dilbilimsel Zekâ	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Mantıksal Matematiksel Zekâ	X	X					X	X	X
Müziksel Zekâ									
Görsel / Uzamsal Zekâ									
Bedensel / Duyusal Zekâ									
Kişilerarası Sosyal Zekâ						X			
Bireysel İçsel Öze Dönük Zekâ	X			X					
Doğa Zekâsı									

Tablo 14'te görüldüğü gibi sözel dilbilimsel zekâya bütün etkinliklerde yer verilmiştir. Mantıksal matematiksel zekâya beş etkinlikte, , kişilerarası sosyal zekâya bir etkinlikte, bireysel içsel zekâya iki etkinlikte yer verilmiştir. Müziksel zekâ, bedensel kinestetik zekâ, görsel uzamsal zekâ ve doğa zekâsına ise hiç yer verilmemiştir.

Tablo 15. Acaba?

ETKİNLİKLER	1.Etkinlik	2.Etkinlik	3.Etkinlik	4.Etkinlik	5.Etkinlik	6.Etkinlik	7.Etkinlik	8.Etkinlik	9.Etkinlik
Sözel Dilbilimsel Zekâ	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Mantıksal Matematiksel Zekâ	X	X	X	X			X	X	X
Müziksel Zekâ									
Görsel / Uzamsal Zekâ								X	X
Bedensel / Duyusal Zekâ									
Kişilerarası Sosyal Zekâ									
Bireysel İçsel Öze Dönük Zekâ					X				
Doğa Zekâsı									

Tablo 15'te görüldüğü gibi sözel dilbilimsel zekâya bütün etkinliklerde yer verilmiştir. Mantıksal matematiksel zekâya yedi etkinlikte, görsel uzamsal zekâya iki etkinlikte, bireysel içsel zekâya bir etkinlikte yer verilmiştir. Müziksel zekâ, bedensel kinestetik zekâ, kişilerarası sosyal zekâ ve doğa zekâsına ise hiç yer verilmemiştir.

Tablo 16. Bir Başarının Örnek Öyküsü (Dinleme Metni)

ETKİNLİKLER	1.Etkinlik	2.Etkinlik	3.Etkinlik	4.Etkinlik	5.Etkinlik	6.Etkinlik	7.Etkinlik
Sözel Dilbilimsel Zekâ	X	X	X	X	X	X	X
Mantıksal Matematiksel Zekâ	X	X		X		X	
Müziksel Zekâ							
Görsel / Uzamsal Zekâ	X					X	X
Bedensel / Duyusal Zekâ							
Kişilerarası Sosyal Zekâ							
Bireysel İçsel Öze Dönük Zekâ	X				X		
Doğa Zekâsı							

Tablo 16'da görüldüğü gibi sözel dilbilimsel zekâya bütün etkinliklerde yer verilmiştir. Mantıksal matematiksel zekâya dört etkinlikte, görsel uzamsal zekâya üç etkinlikte, bireysel içsel zekâya iki etkinlikte yer verilmiştir. Müziksel zekâ, bedensel kinestetik zekâ, kişilerarası sosyal zekâ ve doğa zekâsına ise hiç yer verilmemiştir.

Tablo 18’de görüldüğü gibi sözel dilbilimsel zekâya bütün etkinliklerde yer verilmiştir. Mantıksal matematiksel zekâya üç etkinlikte, kişilerarası sosyal zekâya bir etkinlikte, bireysel içsel zekâya üç etkinlikte yer verilmiştir. Müziksel zekâ, bedensel kinestetik zekâ, görsel uzamsal zekâ ve doğa zekâsına ise hiç yer verilmemiştir.

Tablo 19. Dokuzuncu Hariciye Koşuşu

ETKİNLİKLER	1.Etkinlik	2.Etkinlik	3.Etkinlik	4.Etkinlik	5.Etkinlik	6.Etkinlik	7.Etkinlik	8.Etkinlik
Sözel Dilbilimsel Zekâ	X	X	X	X	X	X	X	X
Mantıksal Matematiksel Zekâ	X	X	X				X	X
Müziksel Zekâ								
Görsel / Uzamsal Zekâ		X						X
Bedensel / Duyusal Zekâ								
Kişilerarası Sosyal Zekâ					X			
Bireysel İçsel Öze Dönük Zekâ	X					X		
Doğa Zekâsı								

Tablo 19’da görüldüğü gibi sözel dilbilimsel zekâya bütün etkinliklerde yer verilmiştir. Mantıksal matematiksel zekâya dört etkinlikte, görsel uzamsal zekâya üç etkinlikte, bireysel içsel zekâya iki etkinlikte yer verilmiştir. Müziksel zekâ, bedensel kinestetik zekâ, kişilerarası sosyal zekâ ve doğa zekâsına ise hiç yer verilmemiştir.

Tablo 20. Fahrünnisa (Dinleme Metni)

ETKİNLİKLER	1.Etkinlik	2.Etkinlik	3.Etkinlik	4.Etkinlik	5.Etkinlik	6.Etkinlik	7.Etkinlik
Sözel Dilbilimsel Zekâ	X	X	X	X	X	X	X
Mantıksal Matematiksel Zekâ	X					X	X
Müziksel Zekâ							
Görsel / Uzamsal Zekâ							
Bedensel / Duyusal Zekâ							
Kişilerarası Sosyal Zekâ							
Bireysel İçsel Öze Dönük Zekâ		X	X		X	X	
Doğa Zekâsı							

Tablo 20’de görüldüğü gibi sözel dilbilimsel zekâya bütün etkinliklerde yer verilmiştir. Mantıksal matematiksel zekâya üç etkinlikte, bireysel içsel zekâya dört etkinlikte yer verilmiştir. Müziksel zekâ, bedensel kinestetik zekâ, görsel uzamsal zekâ, kişilerarası sosyal zekâ ve doğa zekâsına ise hiç yer verilmemiştir.

6. Tema: Doğa ve Evren

Ders çalışma kitabında yer alan “Doğa ve Evren” adlı dördüncü temada dört metne yer verilmiştir. Bunlar; Kırın Tepesindeki Ağaca Övgü, Yayla, Karanfiller ve Domates Suyu ve Orman (Dinleme Metni) metinleridir. Tema içerisinde yer alan metin etkinliklerini çoklu zekâ kuramına göre şu şekilde inceleyebiliriz:

Tablo 21. Kırın Tepesindeki Ağaca Övgü

ETKİNLİKLER	1.Etkimlik	2.Etkimlik	3.Etkimlik	4.Etkimlik	5.Etkimlik	6.Etkimlik	7.Etkimlik	8.Etkimlik	9.Etkimlik
Sözel Dilbilimsel Zekâ	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Mantıksal Matematiksel Zekâ		X							
Müziksel Zekâ									
Görsel / Uzamsal Zekâ									
Bedensel / Duyusal Zekâ									
Kişilerarası Sosyal Zekâ									
Bireysel İçsel Öze Dönük Zekâ	X		X	X		X	X		
Doğa Zekâsı									

Tablo 21’de görüldüğü gibi sözel dilbilimsel zekâya bütün etkinliklerde yer verilmiştir. Mantıksal matematiksel zekâya bir etkinlikte, bireysel içsel zekâya beş etkinlikte yer verilmiştir. Müziksel zekâ, bedensel kinestetik zekâ, görsel uzamsal zekâ, kişilerarası sosyal zekâ ve doğa zekâsına ise hiç yer verilmemiştir.

Tablo 22. Yayla

ETKİNLİKLER	1.Etkinlik	2.Etkinlik	3.Etkinlik	4.Etkinlik	5.Etkinlik	6.Etkinlik	7.Etkinlik	8.Etkinlik	9.Etkinlik
Sözel Dilbilimsel Zekâ	X	X	X		X	X	X	X	X
Mantıksal Matematiksel Zekâ				X			X		
Müziksel Zekâ									
Görsel / Uzamsal Zekâ	X					X			
Bedensel / Duyusal Zekâ									
Kişilerarası Sosyal Zekâ									
Bireysel İçsel Öze Dönük Zekâ	X		X			X			
Doğa Zekâsı									

Tablo 22’de görüldüğü gibi sözel dilbilimsel zekâyâ bir etkinlik hariç bütün etkinliklerde yer verilmiştir. Mantıksal matematiksel zekâyâ iki etkinlikte, görsel uzamsal zekâyâ iki etkinlikte, bireysel içsel zekâyâ üç etkinlikte yer verilmiştir. Müziksel zekâ, bedensel kinestetik zekâ, kişilerarası sosyal zekâ ve doğa zekâsına ise hiç yer verilmemiştir.

Tablo 23. Karanfiller ve Domates Suyu

ETKİNLİKLER	1.Etkinlik	2.Etkinlik	3.Etkinlik	4.Etkinlik	5.Etkinlik	6.Etkinlik	7.Etkinlik	8.Etkinlik
Sözel Dilbilimsel Zekâ	X	X	X	X	X	X	X	X
Mantıksal Matematiksel Zekâ	X		X		X			X
Müziksel Zekâ								
Görsel / Uzamsal Zekâ								
Bedensel / Duyusal Zekâ								
Kişilerarası Sosyal Zekâ								
Bireysel İçsel Öze Dönük Zekâ		X				X	X	
Doğa Zekâsı								

Tablo 23’te görüldüğü gibi sözel dilbilimsel zekâyâ bütün etkinliklerde yer verilmiştir. Mantıksal matematiksel zekâyâ dört etkinlikte, bireysel içsel zekâyâ üç etkinlikte yer verilmiştir. Müziksel zekâ, bedensel kinestetik zekâ, görsel uzamsal zekâ, kişilerarası sosyal zekâ ve doğa zekâsına ise hiç yer verilmemiştir.

Tablo 24. Orman (Dinleme Metni)

ETKİNLİKLER	1.Etkinlik	2.Etkinlik	3.Etkinlik	4.Etkinlik	5.Etkinlik	6.Etkinlik	7.Etkinlik	8.Etkinlik	9.Etkinlik
Sözel Dilbilimsel Zekâ	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Mantıksal Matematiksel Zekâ	X		X		X		X		
Müziksel Zekâ									
Görsel / Uzamsal Zekâ		X							
Bedensel / Duyusal Zekâ									
Kişilerarası Sosyal Zekâ									
Bireysel İçsel Öze Dönük Zekâ		X		X		X			
Doğa Zekâsı									

Tablo 24’te görüldüğü gibi sözel dilbilimsel zekâya bütün etkinliklerde yer verilmiştir. Mantıksal matematiksel zekâya dört etkinlikte, görsel uzamsal zekâya bir etkinlikte, bireysel içsel zekâya üç etkinlikte yer verilmiştir. Müziksel zekâ, bedensel kinestetik zekâ, kişilerarası sosyal zekâ ve doğa zekâsına ise hiç yer verilmemiştir.

5. Tartışma ve Sonuç

Ortaokul 8. Sınıf ders kitaplarında yer alan etkinliklerde çoklu zekâ kuramına dayalı etkinliklere ne derece yer verildiği, hangi etkinlikte hangi tür zekâya yer verildiği, en çok ve en az hangi zekâlara yer verildiğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen çalışmada altı temada 24 metinde yer alan toplam 204 etkinlik incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Bütün metinlerde yer verilen tek zekâ çeşidi sözel dilbilimsel zekâdır. 198 etkinlikte sözel dilbilimsel zekâya yer verilmiştir. Türkçe ders kitaplarında sözel dilbilimsel zekâya bu derece fazla yer verilmesi Türkçenin bir sözel ders olması bağlamında normal olarak görülmektedir.
- Mantıksal matematiksel zekâ ikinci en çok yer verilen zekâ çeşididir. 94 kez yer verilmiştir. Türkçe ders kitabında bu zekâ çeşidinin ikinci sırada yer alması doğaldır; çünkü Türkçe dersinde geliştirilmesi istenen kazanımlarla örtüşmektedir.
- Bireysel içsel zekâya 60 etkinlikte, görsel uzamsal zekâya 33 etkinlikte, kişilerarası zekâya ise 14 etkinlikte yer verilmiştir.
- Hiçbir etkinlikte yer verilmeyen zekâ çeşitleri ise müziksel zekâ, bedensel kinestetik zekâ ve doğa zekâlarıdır. Bu zekâ çeşitlerine hiçbir etkinlikte yer verilmemesi önemli bir eksiklik olarak görülebilir. Her insanın bir dünya olduğu gerçeğinden

hareketle her bireyin farklı ilgi ve yeteneklere sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle müzik yeteneği veya bedensel kinestetik yeteneği yüksek olan öğrencilerin bu yeteneklerini geliştirecek herhangi bir etkinliğe yer verilmemesi ders kitapları için önemli bir eksiklik olarak kabul edilebilir.

- Birinci tema metinlerinin tümünde en az bir etkinlikte yer verilen zekâ çeşitleri sözel dilbilimsel zekâ ve mantıksal matematiksel zekâlardır.
- İkinci tema metinlerinin tümünde en az bir etkinlikte yer verilen zekâ çeşitleri sözel dilbilimsel zekâ, mantıksal matematiksel zekâ, gorsel uzamsal zekâ ve bireysel içe dönük zekâlardır.
- Üçüncü tema metinlerinin tümünde en az bir etkinlikte yer verilen zekâ çeşitleri sözel dilbilimsel zekâ, mantıksal matematiksel zekâ, gorsel uzamsal zekâ ve bireysel içe dönük zekâlardır.
- Dördüncü tema metinlerinin tümünde en az bir etkinlikte yer verilen zekâ çeşitleri sözel dilbilimsel zekâ, mantıksal matematiksel zekâ, gorsel uzamsal zekâ ve bireysel içe dönük zekâlardır.
- Beşinci tema metinlerinin tümünde en az bir etkinlikte yer verilen zekâ çeşitleri sözel dilbilimsel zekâ, mantıksal matematiksel zekâ ve bireysel içe dönük zekâlardır.
- Altıncı tema metinlerinin tümünde en az bir etkinlikte yer verilen zekâ çeşitleri sözel dilbilimsel zekâ, mantıksal matematiksel zekâ ve bireysel içe dönük zekâlardır.

Bu sonuçlara bakıldığında Türkçe ders kitabı metin etkinliklerinde çoklu zekâ kuramına dayalı uygulamalara tam anlamıyla yer verilmediği görülmektedir. Müziksel zekâ, bedensel kinestetik zekâ ve doğa zekâlarına hiçbir etkinlikte yer verilmemesi metin etkinliklerinin yeniden değerlendirilmesi ve gözden geçirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Görsel uzamsal zekâ, kişilerarası zekâ ve bireysel içedönük zekâlara her ne kadar yer verilmişse de sözel dilbilimsel zekâ ve mantıksal matematiksel zekâyı oranla bu zekâlara çok az yer verilmiştir. Bu tezimizi destekler nitelikte bir çalışmanın 2016 yılında yapıldığı görülmektedir. Çınar (2016), çoklu zekâ kuramının din öğretiminde uygulanabilirliğini ele aldığı araştırmasında ilköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programı temel yaklaşımı ve boyutları çoklu zekâ kuramı açısından analiz edilerek, kuramın ilköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde uygulanabilirliğine dair örnek etkinliklere yer verilmiştir. programda yer verilen etkinlik örneklerinin çoğunlukla sözel-dilsel, mantıksal-matematiksel ve görsel-uzamsal zekâyı içeren etkinlikler olduğu tespit edilmiştir.

Öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkları gözönünde bulundurarak Howard Gardner tarafından ortaya atılan çoklu zekâ kuramı öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkları ortadan kaldırması, sınıftaki öğrenme düzeyini yükseltmesi bakımından önemlidir. Ve bu farklı zekâlara göre ders etkinliklerinin uygulanması hem her öğrencinin kendi yeteneğini keşfetmesine imkan vererek derse katılımını sağlayacak hem de kalıcı öğrenmeler gerçekleştirecektir. Yapılan birçok bilimsel araştırma da bunu destekler niteliktedir.

Epçaçan (2013), ilköğretimde çoklu zekâ kuramına dayalı öğretim etkinliklerinin öğrencilerin okuma alışkanlığına ilişkin tutumlarına ve okuduğunu anlama öz yeterlik algılarına etkisini belirlemek için yaptığı kontrol gruplu ön test-son test deneysel modeli araştırmasında nicel ve nitel verilerden elde edilen sonuçlara göre ilköğretimde çoklu zekâ kuramına dayalı öğretim uygulamalarının öğrencilerin okuma alışkanlığına ilişkin tutumlarının olumlu yönde gelişmesinde, okuduğunu anlama öz yeterlilik algılarının yükselmesinde geleneksel etkinlik uygulamalarına göre daha etkili olduğunu saptamıştır.

Yeşildere ve Köroğlu (2004), tamsayıların öğretiminde kontrol grubu ile gerçekleştirilen yapılandırılmış düz anlatım yöntemi ile deney grubu ile gerçekleştirilen çoklu zekâ teorisine dayalı öğretimin öğrenci başarısına olan etkilerini araştırdıkları, kontrol ve deney gruplu karşılaştırmalı çalışmalarında yapılan istatistiksel analizler sonucunda çoklu zekâ teorisine dayalı matematik öğretiminin öğrenci başarısı üzerine etkisi olduğu ve kontrol ve deney gruplarının başarıları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Yine Azar vd.nin (2006), çoklu zekâ kuramına dayalı fizik öğretiminin 9. sınıf öğrencilerinin fizik dersi başarıları, tutumları, hatırlama düzeyleri ve bilişsel süreç becerilerine etkisini inceledikleri deney - kontrol gruplu çalışmalarında Çoklu Zeki Kuramı temel- li fizik öğretiminin öğrencilerin fizik dersi başarılarının, bilişsel süreç becerilerinin ve hatırlama düzeylerinin, geleneksel yöntemle kıyasla daha yüksek olduğu ancak her iki grubun tutumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur.

Başaran (2004) da etkili öğrenme ile çoklu zekâ kuramı ilişkisi irdeleyerek çoklu zekâ kuramının okullarda uygulanmasının önemini açıklamaya çalıştığı çalışmasında; günümüzde öğrenme kuralları ve ilkelerinin büyük ölçüde değiştiği vurgulanmakta ve dolayısıyla artık okullarımızda öğrenciyi, öğrenme sürecine aktif olarak katan ve sürekli olarak öğrenmesini sağlayan diğer bir deyişle, öğrenmeyi öğreten, yeni yöntemlere gereksinim duyulduğu sonucuna varmıştır. Ve bu anlayışa uygun olarak H. Gardner'in Çoklu Zekâ Kuramının zekâ, etkili öğrenme, düşünme stili ilişkisi ve uygulamaya yönelik yönleri incelenmekte ve çoklu zekâ ile öğrenci performanslarının değerlendirilmesinin deneyim yolu ile gelişebileceği ileri sürülmektedir.

Çoklu zekâ kuramına dayalı öğretimin öğrencilerin başarısına katkılar sunduğunu ileri süren bir diğer çalışma da Dolu ve Ürek (2017) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada Bilim ve Sanat Merkezleri'ne (BİLSEM) devam eden ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin çoklu zekâ alanlarının (ÇZA) bazı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma 2013- 2014 eğitim öğretim yılı ikinci döneminde 30 farklı BİLSEM'e devam eden 750 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada kullanılan veri toplama araçları, Kişisel Bilgi Formu ve Çoklu Zekâ Kuramı Algı Ölçeği'dir. Çalışmanın verileri SPSS 16.0 ile analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, öğrencilerin ÇZA'nın BİLSEM memnuniyeti, cinsiyet, bölge gibi bazı değişkenlere göre farklılaşırken BİLSEM'e devam süresi, kardeş sayısı, anne eğitim durumu gibi bazı değişkenler açısından farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bu farklılaşma bir model ile temsil edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda ÇZA'nın belirlenmesinin, üstün/özel yetenekli öğrencilerin tanılanma

aşamasına ışık tutabileceği dolayısıyla onlara verilecek bireysel eğitimin içeriğinin belirlenmesine yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

Yine Fatih Çınar (2016), çoklu zekâ kuramının din öğretiminde uygulanabilirliğini ele aldığı araştırmasında ilköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programı temel yaklaşımı ve boyutları çoklu zekâ kuramı açısından analiz edilerek, kuramın ilköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde uygulanabilirliğine dair örnek etkinliklere yer verilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre; ilköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programının çoklu zekâ kuramı gibi öğrenen merkezli yaklaşımları temel aldığı, bunu eğitim bilimsel yaklaşım başta olmak üzere programın tamamında yansıtmaya çalıştığı görülmüştür. Fakat öğretim programının öğelerine yönelik olarak yapılan analiz sonucunda; kazanımların önceden belirlenmiş ve çoğunlukla bilişsel kazanımlardan oluşmasının, öğrencilerin daha çok sözel ve matematiksel zekâ yeteneklerini keşfetmelerine ve geliştirmelerine fırsat verdiği, dolayısıyla diğer zekâ alanlarının ihmal edildiği; içeriğin de önceden belirlenmesinin ‘öğrencinin ilgi ve ihtiyacına uygun olma, yeteneklerini keşfetmeye ve gelişimini desteklemeye fırsat verme’ ilkesi açısından öğrenen merkezli yaklaşımların felsefesine uygun olmadığı tespit edilmiştir. Programın eğitim durumları ögesinde ise öğretmen, öğrenci ve öğrenme süreçleri için öğrenen merkezli anlayışın hâkim olduğu görülmüş, programda yer verilen etkinlik örneklerinin ise çoğunlukla sözel-dilsel, mantıksal-matematiksel ve görsel-uzamsal zekâyı içeren etkinlikler olduğu tespit edilmiştir. Öğretim programının son ögesi olan ölçme ve değerlendirmede, programın ortaya koyduğu yaklaşımın, ÇZK’ya uygun düzenlemeler olduğu görülmüştür. Zekâ türlerine yönelik oluşturulan etkinlik örnekleri ile ÇZK’nın DKAB derslerinde uygulanabilir olduğu tespit edilmiştir.

6. Öneriler

- Hazırlanacak ders kitaplarında müziksel zekâ, bedensel kinestetik zekâ ve doğa zekâlarına da diğer zekâ türlerine eşit bir şekilde yer verilmeli,
- Öğrenciler arasındaki zekâ farkları, öğrenme düzeyleri ve bireysel farklar gözönünde bulundurularak ders kitaplarında farklı öğretim yöntemleri düzenlenmeli ve bütün zekâ düzeylerine uygun etkinlikler hazırlanmalıdır.
- Türkçe derslerinde öğrencilerin sahip oldukları bütün yetenek ve becerilere hitap edecek etkinlik ve uygulamaları yer verilmeli,
- Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikler, birden fazla duyuya hitap etmeli,
- Her bireyin farklı bir dünyasının olduğu gerçeğinden hareketle hazırlanacak öğretim programlarında bireysel farklılıklara dayalı öğretim uygulamalarına yer verilmeli,
- Ders kitaplarında sadece Türkçe dersi değil diğer derslerde de hazırlanacak ders etkinliklerinde çoklu zekâ kuramı gözönünde bulundurulmalıdır.

- g. Matematik, Sosyal Bilgiler, Fen Teknoloji vb. diğer ders kitaplarındaki etkinlikler de çoklu zekâ kuramı açısından incelenip bundan sonra hazırlanacak ders kitapları için kaynak olmalı.

Kaynakça

Azar A., İ. Presley A., Balkaya Ö. (2006), Çoklu zekâ kuramına dayalı öğretimin öğrencilerin başarı, tutum, hatırlama ve bilişsel süreç becerilerine etkisi, *H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 45-54.

Başaran, B. I. (2004), Etkili öğrenme ve çoklu zekâ kuramı: bir inceleme *Ege Eğitim Dergisi* (5): 7-15.

Çınar F., (2016) Din öğretiminde çoklu zekâ kuramı: ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretim programının kuram açısından analizi ve uygulama örnekleri, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (2) 37, 191-242.

Dolu G., Ürek H. (2017), Üstün/özel yetenekli öğrencilerin çoklu zekâ alanlarını farklılaştıran değişkenler ve bir model önerisi, *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 6(1), 32-71.

Epçaçan C. (2013), Çoklu zekâyâ dayalı etkinliklerin öğrencilerin okuma alışkanlığına ilişkin tutuma ve okuduğunu anlama özyeterlilik algısına etkisi, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (16) 4, 209-236.

Kırmızı, F., S. (2006) *İlköğretim 4. sınıf Türkçe öğretiminde çoklu zekâ kuramına dayalı işbirlikli öğrenme yönteminin erişi, tutumlar, öğrenme stratejileri ve çoklu zekâ alanları üzerindeki etkileri*, Yayımlanmamış doktora tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Programı.

Koroğlu H. , Yeşildere S. (2004), *İlköğretim yedinci sınıf matematik dersi tamsayılar ünitesinde çoklu zekâ teorisi tabanlı öğretimin öğrenci başarısına etkisi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (24) 2. 25-41.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.